

**ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА ВИХОВАННЯ:
МОРАЛЬНА ІНДИВІДУАЛЬНО-ТИПОВА ТА ГЕНДЕРНО-
ЕТАСОЛОГІЧНА ТА КОНЦЕПЦІЯ**

Національний технічний університет України «КПІ»,

Українська Академія Акмеології, Київ, пр. Перемоги, 37, 252056

*«Моральність Добропорядного Життя –
Це досконалість і найповніша реалізація
Людських здібностей. Аморальність –
Це неповага до основних вимог
Суспільного життя»*

(Лон Л. Фуллер).

*«Совість - це духовна сила і моральна основа людини
(Сенека).*

Вступ. В НТУУ «КПІ» і Українській Академії Акмеології досліджується проблема морально-етичного фактору до якісної підготовки майбутніх учителів, а й їх особистісного розвитку, ядром якого є високий рівень загальної культури та сформованості системи моральних цінностей особистості. Національна освіта України - налаштована на вирішення проблем досягнення національного, духовного і професіонального зростання, як найвищого межового Акме- результату. *Актуальність теми* базується на необхідності виховання здорової, морально-порядної, патріотичної людини з професіональною освітою та професіональною підготовкою до творчого вирішення проблем освіти та виховання [1 - 3]. Матеріал роботи базується на інноваційних дослідженнях автора стосовно проблеми, що розглядається і проаналізовані такі питання: *гендерно-етасологічна концепція освіти:* моральні принципи освіти та виховання; *гендерно-етасологічні* принципи освіти та виховання; *статеві-етасологічний* підхід; *нейропедагогіка:*

кібернетична акмеологічна нейропедагогік; педагогічна антропологія; енвайронментальна педагогічна акмеологія освіти: енвайронментальна психологія і педагогіка; екологічна акмеологія: біогеоценологія (екосистелогія), біогеоценоз, екологія людини, біономіка; сталий розвиток у вихованні і освіті [3 - 7]. Автор розробляє інноваційну акмеологічну гено- філо- типову комп'ютерну технологію для дослідження проблеми моральних принципів освіти і виховання на основі вимірювальної теорії етики: етометрії.

1. Гендерно-Етасологічна концепція освіти

1.1. Моральні принципи освіти та виховання

Мораль (лат. *moralis* – моральний) – система поглядів, уявлень, норм, оцінок, що регулюють поведінку людей; одна з форм суспільної свідомості.

Мораль як одна з форм суспільної та особистісної свідомості є системою поглядів, уявлень, норм і оцінок, що регулюють поведінку людей. Її основу становлять переконання, звичаї, традиції, громадська думка. Вона охоплює всі сфери суспільного буття: ті, що регулюються державою (політика, виробництво, соціальна сфера, сім'я тощо), і ті, які держава чи громадські організації не регулюють (дружба, любов, товаришування, побут).

Мораль – це система поглядів і уявлень, норм і оцінок, принципів, правил і переконань, у межах яких регулюється поведінка людей. Мораль – "регулятор" моральної поведінки людини. Структурно мораль утворює дві сфери: *моральна свідомість і моральна практика (моральність)*, кожна з яких має свою будову. Моральна свідомість – вираження ідеального належного, на яке слід орієнтуватись; це свідомість, що керується певною системою моральних норм, оцінок і принципів у життєдайності, фіксує моральні відносини у суспільстві, що історично змінюються. Вона поділяється на *суспільну* (моральні погляди і оцінки певних груп людей) й *індивідуальну* (моральні погляди і оцінки індивідів). Основними елементами *суспільної моральної свідомості* є: моральні вимоги, моральні цінності. Елементи *індивідуальної моральної свідомості* (самосвідомості): моральний обов'язок, моральні цінності, що виявляються в

моральних мотивах і ціннісних орієнтаціях особистості, почуттях сумління, честі, гідності тощо. *Моральна практика* – сфера і індивідуально-масових виявів поведінки, стосунків, діяльності, орієнтованих на найвищі, універсальні вселюдські цінності. Моральну практику утворює *моральна діяльність і моральні відносини*. *Моральна діяльність* – особлива сфера діяльності, що має предметно-змістову визначеність і специфіку. Вона становить значущість будь-якої діяльності, оскільки на неї поширюються моральні вимоги. *Моральна діяльність* – єдність моральної свідомості і практичної діяльності. *Моральна діяльність і моральна свідомість* взаємно породжуються і взаємно зумовлюються, існуючи одна завдяки іншій. *Моральні відносини* – це сукупність моральних зв'язків, у які вступають люди у процесі моральної діяльності. Моральні відносини відрізняються в залежності від об'єкту і суб'єкту моральної дії, а також від способу життя. Відомо, що кінцевою метою функціонування суспільства є формування людини як цілісної, всебічно розвиненої особистості. Цю роль виконує насамперед мораль, яка ґрунтується на принципі, згідно з яким людина є найвищою цінністю.

Норми Моралі. Це правила загального характеру, засновані на уявленнях людей про добро і зло, гідність, честі, справедливості і т.д. Моральні норми і принципи в кінцевому рахунку визначаються економічними та іншими умовами життя суспільства. Мораль несе в основному оціночну навантаження (добре - погано, справедливо - несправедливо). Дія цих норм полягає в тому, що вони дають оцінку вчинкам, поведінці людини, відповідним мотивами і цілям. *Цими нормами мають стати: доброчесність, совість, правда, милосердя, доброзичливість, вірність ідеалам, справедливість, добropорядність, братерство, миролюбність, працелюбність, рівноправність, і свободолюбність, глибока віра у людський ідеал – людське щастя.*

Совість є результатом інтеріоризації особистістю моральних вимог суспільства в її само вимоги є почуття морального обов'язку. На сторожі морального обов'язку особистість ставить совість. *Совість (сумління)* — вияв

моральної самосвідомості особистості, її здатність здійснювати моральний самоконтроль, самостійно формулювати для себе моральні обов'язки, вимагати від себе їх виконання і здійснювати оцінку своїх вчинків.

Як категорія етики «совість» виражає нерозривний зв'язок моралі й людської особистості, характеризує здатність здійснювати моральний самоконтроль, самостійно формулювати для себе моральні обов'язки і вимагати від себе їх виконання, оцінювати свої вчинки. Будучи формою осягнення особистістю моральних вимог суспільства й людства, совість безпосередньо переживається як обов'язок і відповідальність людини перед собою. Керуючись совістю, людина бере на себе відповідальність за свої уявлення про добро і зло, за ті критерії, послуговуючись якими, вона здійснює моральний вибір і відповідні вчинки. Тому совість часто називають моральним компасом особистості. **Совість** — це одна з провідних категорій етики, найбільш складне структурно-функціональне утворення моральної самосвідомості особистості, інструмент суспільної оцінки і самооцінки моральної особистості. Совість структурно і функціонально виступає як ядро моральної самосвідомості, а моральні переконання — серцевина совісті. У совісті як моральному явищі виділяють три складових елементи: *раціональний, почуттєвий, вольовий*.

Совість являє собою здатність людини критично оцінювати свої вчинки, думки, бажання. Совість - це внутрішній Self-людини. Моральні цінності орієнтують людину в її поведінці. Це виявляється можливим не в силу того, що людині вигідно чи приємно брати їх до уваги у своїх рішеннях і діях. Ці цінності функціонують таким чином, що впливають на волю людини. Психолог Е. Фромм вважає, що совість буває двох видів - авторитарна і гуманістична.

Авторитарна совість виражає підпорядкованість зовнішньому авторитету. При авторитарній совісті некритично засвоюється веління деякої зовнішньої сили, релігійної чи соціальної, і виконується її воля. Підкоряючись авторитарній совісті зі страху покарання, людина слідує постановам, які далекі від її власних інтересів. **Гуманістична** совість - це голос самої людини,

кращого начала в ньому, здатного на саморозвиток. Гуманістична совість не дає людям бути рабами, безмовно підкорятися чужим інтересам, витратити життя даремно. Вона закликає до самореалізації, до втілення в дійсність кращих своїх сил і можливостей до того, щоб будувати своє життя в гармонії з іншими людьми. Совість це категорія моральної свідомості. Особистість несе в собі не тільки всі своє справжнє, а й все своє минуле, всі події морального життя, нашарування яких складають глибоку і інтимну область, відому особливому моральному свідомості, який визначається як совість. У совісті інтегрована вся морально усвідомлена діяльність людської особистості. У кожний окремий момент долі совість - це моральний підсумок пройденого людині життєвого шляху.

Значення совісті в педагогіці. Совість як специфічний прояв людського існування потребує особливої уваги у педагогіці. На ранніх стадіях становлення особистості совість виявляється як «голос» значущого оточення - батьків, вихователів, однолітків, і відповідно виявляється в страху перед можливим несхваленням, осудом, покаранням. Совість ірраціональна, тому що має справу не з реальністю, а з можливістю. Для неї відкрито не існуюче, а лише те, що повинно існувати. Як і любов, совість інтуїтивна, вона передбачає належне, вбачає те, чого ще немає. Таким чином, головна функція совісті - самоконтроль. Совість - це відповідальність людини перед самим собою, але собою як носієм вищих, універсальних цінностей. **Розглянемо деякі загально визначені поняття Совісті.**

1. Совість - це моральна свідомість, це закон моралі у середині нас; вона виховується у дитини - докільлям, де існує людина (батьками, суспільством, церквою тощо); це моральні норми поведінки.

2. Совість - це умовний рефлекс, модель поведінки у суспільстві.

3. Совість - це виконання людиною великого переліку заборон, норм поведінки та правил: «не агресуй, не убий, не бий, не кради, поважай старших тощо».

4. Совість - як ступінь супротиву спокуси, зваблювання, зробити щось протиправне нормам моралі, які існують у суспільстві, де живе людина; це уявлення провини на дії, які є протиправні у суспільстві; це внутрішній голос, норма, мораль; це соціальний закон поведінки.

5. Совість - у інтровертів формується (частіше за все) на довгостроковій основі, тобто швидко і легко; у екстравертів - на короткостроковій основі, тобто повільно і погано.

6. Совість - може бути континуально розмитою, динамічною, довгостроковою, мінливою, короткостроковою.

7. Совість - формується у дітей змалку; це соціально - юридична норма «нормального» існування людини; це умовна вегетативна реакція у людини; це особистий «поліцейський», якій контролює атавістичні імпульси у людини; це процес обумовлення; це складна генералізована вегетативна реакція на множину різних дій, за яку людину можуть наказати і які у людині пов'язані з минулим при її вихованні з вербальною ідентифікацією, яка здійснювалася її вчителями, батьками, друзями тощо.

8. Совість у дітей формують за рахунок заохочування / покарання; вона проявляється у більшості випадків: у законослухняних громадян, у інтровертів, у людей з лепто соматичною конституцією тіла (Худі, струнки, високі); у здорових, а не хворих людей; у хворих, аномальних, патологічних, екстравертів, пікніків, асоціальних, гомосеків - совісті буває менше.

9. Совість - залежить від: успадкованих і набутих рис характеру (тобто від генетичних і виховних компонентів), від ситуації, від довкілля, від черепно-мозкових травм, від вживання алкоголю, куріння.

10. Совість - часто залежить від: гормонального стану біосистеми, емоцій, стресів, випадків, емпатії, мотивації, стимулів, секс-орієнтації, тортур, голоду, кохання, депресантів, дженериків, ятрогенії, нейролептиків, фінансового стану, барбітуратів, образу життя тощо.

Проблему формування *ціннісної системи людини*, а особливо молоді, вивчали багато дослідників. До різних аспектів цієї проблеми зверталися

мислителі (Сократ, Платон, Аристотель, Демокрит та інші), відомі вчені філософської та педагогічної думки (Г.Гегель, І. Герbart, Д. Дьюї, Я. Коменський, І. Кант), корифеї-педагоги минулого (Б. Грінченко, О.Духнович, А. Макаренко, І. Огієнко, С. Русова, Г. Сковорода, В. Сухомлинський, К. Ушинський та ін.). Значення моральних цінностей для людини знайшли своє відображення у працях В.О. Блоусової, Н.В.Кічук, Т.І. Люріної, К.І. Чорної та ін.

У формуванні особистості молодшої людини чи не найбільше місце займає система моралі, совісті, освіти, самоосвіти, самонавчання, самовдосконалення тощо. Духовне життя людства відбувається під кутом зору матеріально-економічного життя. Його структура характеризується так: духовна потреба, духовна цікавість, духовні та моральні цінності, духовна діяльність та добробут. В сучасних умовах постає питання не лише про ціннісне *акме-виховання*, але й про ціннісне *акме-навчання*, тобто навчання, яке має своїм кінцевим результатом формування "аксіологічного світогляду, що оперує ціннісними категоріями".

Початок теорії цінностей бере свій початок ще з часів античності. Зокрема *Аристотель* був переконаний, що цінності визначаються соціальним життям у полісі. *Демокрит* був переконаний, що цінність об'єктивна, детермінована законами природи, незалежно від волі та прагнень людини. Предметом філософських роздумів *Сократа* стали цінності життя, питання добра і зла, користі та щастя. Сократ прагнув у свідомості людини відшукати фундаментальні цінності її існування. На думку *Платона*, кожний індивід є знаряддям держави, і всі його ціннісні орієнтації мають бути підпорядковані їй як найвищій меті. Великої уваги заслуговують учення *І. Канта*, *Г. Гегеля*, *Р. Лотце* та ін. За словами *Р. Лотце*, людина реагує на будь-який об'єкт, почуттям радості чи горя, тому вона вважає цінним те, що дає їй *задоволення*. *І. Кант* вважав негативним той факт, що більшість дослідників цікавляться лише способом, яким передаються моральні цінності. Учений був переконаний, що засади моральності не слід шукати у природі людини або в

тих обставинах у світі, в які вона поставлена. **Г. Гегель** виділяв моральні, релігійні та етичні цінності. Пізнаючи зовнішній світ, людина пізнає саму себе, а отже, суб'єктивне - думки і почуття, цілі і цінності - є не чим іншим, як об'єктивним, але реалізованим у людині. У філософській системі Г. Гегеля для професійної освіти має значення думка про неперервність формування людини, що відбувається шляхом "переробки себе у процесі культури". За рахунок бачення в освіті шляху та засобу окультурення людини Гегель максимально розширив значення поняття освіти, як основи загальної та професійної підготовки.

Поняття цінність є центральним в **аксіології** (теорії цінностей), яка сформувалася на початку ХХ століття на основі неокантіанських учень (**В. Віндельбанд, Г. Ріккерт**) і в подальшому розроблена німецькими та американськими вченими (**М. Шеллер, Н. Гартман, Р. Перрі, С. Пеннер**). Окремі наукові течії (**прагматизм, екзистенціалізм, неопозитивізм**) ототожнюють цінність з її оцінкою, в основі якої лежить суб'єктивна зацікавленість, вільне волевиявлення та ціле покладання окремої особи. **Е. Гуссерль, М. Шелер, Н. Гартман** розглядали цінності як особливі ідеальні якості свідомості, незалежні одна від одної якості, які належать до особливого поза емпіричного світу. Цінності існують у почуттях людини, тому не існує іншого шляху їх досягнення, крім емоційного переживання. Переживаючи емоції, людина усвідомлює та засвоює ієрархію цінностей.

Д. Дьюї вважав, що цінність має інструментальну природу, слугує цілям, що стоять перед людиною в реальних умовах, вона формується в кожній конкретній ситуації у процесі освоєння індивідом навколишнього світу. При зміні ситуації відбувається зміна ціннісного характеру речей.

Етометрія. Система емоційних реакцій – це механізм, що дозволяє оцінювати події в категоріях «позитивне – негативне», «безпечне – небезпечне», «хороше – погане», «сприятливий – шкідливе». У сучасній науці розробляються питання математизації деяких сторін етичної науки, зокрема експлікація засобами **математики і кібернетики** її основних понять і

можливість моделювання окремих аспектів моральної свідомості. Формується етометрія – *вимірювальна теорія етики*, яка займається *математичним моделюванням «моральних» структур*, включаючи такі, як, наприклад, *совість*. Моделювання «совісті» ґрунтується на тому, що вона має функцію регулятора, який налаштовує рівень поведінки індивідуума (реальна величина) на рівень поведінки, необхідного суспільству (задана величина). Говорячи мовою кібернетики, совість зіставляє значення заданої і реальної величин. До тих пір поки існує певна рівновага цих величин, совість виконує «пасивну» функцію. Однак як тільки ця рівновага порушується, тобто змінюється значення різниці між заданою і реальною величинами, мобілізується «активна» функція совісті: з'являються «докори сумління», які потім (після досягнення рівноваги) зникають.

1.2. Гендерно-етасологічні акме- принципи освіти та виховання

Гендерологія. Загально відомо, що чоловіки і жінки характеризуються різними фізичними, фізіологічними, біологічними, психологічними, соціальними, духовними, розумовими, біохімічними тощо чинниками. **Гендер** (анг. Gender – рід, стать): це означає, по-перше, відмінність між чоловіком і жінкою за анатомічними ознаками; по-друге, це соціальний розподіл, який часто базується на статевих відмінностях, але не обов'язково збігається з ним. **Гендерна диференціація** – процес, у якому біологічні відмінності між чоловіком і жінкою наділяються соціологічним значенням і використовуються як засоби соціальної класифікації. **Гендерна роль** (gender role – статева роль) – поведінка, яка нормативно очікується від чоловіка / жінки. Це також зовнішні прояви моделі поведінки, що дозволяють людям судити про міру приналежності когось до чоловічої чи жіночої статі. **Гендерна ідентичність** – ідентичність, що переживається відносно власної приналежності до чоловічої чи жіночої статі.

Відмінності залежать від відповідних філо- генетичних та онто- генетичних характеристик на рівні функціонування таких систем як: гормональної, ендокринної, психічної, м'язової, кров'яносно – лімфатичної,

мозкової, нервової, імунної, вестибулярної, аудіо-, відео-, кінестетичної та логічної. Це, зазвичай, формує різні життєві цінності, мету, природне життєпризначення тощо. **Гендерні статеві відмінності** – характеризуються множиною впливом статевих гормонів (естрогенів, протестрогенів, тестостерону) на мозок і тіло Людини. Вони мають анатомічні, фізіологічні і поведінкові особливості. **Розглянемо деякі особливості жінки.** Так, наприклад, **жінки** краще (у порівнянні з чоловіками) успадковують наступні статеві відмінності: музичний слух; нюх; емоційна пам'ять; праве око бачить краще; праве вухо чує краще; кров тече швидше, а це уповільнює процес старіння; менше стресують; розвинута лімбічна система (гіпоталамус, таламус), що сприяє кращому процесу пізнання та виразу емоцій тощо. У жінки сильно розвинута інтуїтивна компонента, сильно розвинуті почуття, витриваліша за чоловіка, живе в середньому на 5–15 років довше чоловіка за рахунок гормональних компонентів; менше: п'є; курить; піддається блуду; фізично слабша і нижче зростом.

Чоловік. Більше користується Лівую півкулею мозку. Більше розвинута інтелектуальна компонента та логіка. Живе у середньому на 5 – 15 років менше жінки. Фізично сильніше і вище за жінку. Хворіють частіше за жінок (особливо психічно). На 50 % більше жінок здійснюють самогубства. Тяжіють до завоювань, спорту, маніпуляцій. Чоловічий розум – прагматичний (жіночий – витончений, вишуканий). У **чоловіків** на відміну від жінок: мозок важче на 150 200 г; більше речовини – Глія; більше міндаліна, що відповідає за реакції організму на стреси; краще орієнтація у просторі; сильше сиротину, що відповідає за фізичну активність та активність процесів пізнання; краще розвинута права півкуля і менше ліва тощо.

Автором досліджується актуальна проблема впливу етасології та кіберакмеології на формування **інноваційних поглядів наукової молоді** за допомогою **кібернетичної акмеологічної математично-праксеологічної інтелектно-експертної ергатино-ергономічної аналітичної інформаційної системи** [3 - 7]. Етасологічна (вікова) акмеологія - комплексна наука, що

включає педологію, ювенологію, педагогіку, андрагогіку, геронтологію. Вона характеризується важливими віковими (*етасологічними*) особливостями розвитку людини (немовля, підліток, молодь, доросла (зріла) особа, людина поважного віку, довгожителі). *Пренатанальна акмеологія* - наука, що опікується проблемами, які мають відношення до періоду перед народженням. *Пренатанальна діагностика* дозволяє здійснювати тестування, діагностику, моніторинг та скрінінг дитини до народження. *Акмеологія педології* - акмеологія, що досліджує стан, розвиток та акселерацію здібностей людини у період з дня народження до 13 - 14 років. Це наука про виховання дітей, що базується на визнанні залежності долі дитини від біологічних і соціальних факторів, впливу спадковості. Сучасний підхід до розгляду фаз життєдіяльності людини (Деркач А.А.) ілюструється наступним чином: 0 – 13 років – фаза визрівання; 14 – 16 років - фаза початку самостійної практичної діяльності; 17 – 23 років - оптимізм загального розвитку (соціальне акме- особистості); 35 - 45 років – оптимізм спеціального розвитку (також, соціальне акме- особистості); 45 – 75 – закінчення продуктивної діяльності. При цьому процес удосконалення особи проходить наступні етапи: саморозвиток, самореалізація, самоосвіта, самоорганізація, самоконтроль, самовдосконалення, само корекція, самодіяльність, само креативність тощо. У класифікації Дж. Біррена (1964 рік) виділено 8 фаз життєвого циклу розвитку людини: перша – немовлячий (до 2 років); друга – перед-дошкільний вік (від 2 до 5 років); третя – дитинство (5-12 років); четверта – юність (12-17 років); п'ята – рання дорослість (17-25 років); шоста – зрілість (25-50 років); сьома – пізня зрілість (50-75 років); восьма – старість (від 75 і далі). Певний недолік такої класифікації полягає у тому, що виділення другої фази відбувається не на основі вікового критерію, як всіх інших, а на основі соціально-педагогічної ознаки. У класифікації Д. Бромлей (1966 рік) виділено п'ять циклів розвитку: внутрішньоутробний, дитинство, юність, дорослість, старість. У класифікації Е. Еріксона виділено такі вікові етапи, стадії психосоціального розвитку: від народження до 1 року (період немовляти або орально-сенсорна стадія); від 1 до 3 років (раннє дитинство або

м'язево-анальна стадія); від 3 до 6 років (вік гри або локомоторно-генітальна стадія); від 6 до 12 років (шкільний вік або латентна стадія); від 12 до 19 років (підлітковий і юнацький вік); від 20 до 25 років (рання зрілість); від 26 до 64 років (середня зрілість); від 65 років (пізня зрілість). У поширеній в сучасних західних школах класифікації В. Квінна (2000 рік) виділено такі вікові етапи: вік немовляти – від народження до 3 років; раннє дитинство – від 3 до 6 років; дитинство – від 6 до 12 років; підлітковий вік – від 12 до 18 років; молодість – від 18 до 40 років; зрілий вік – від 40 до 65 років; похилий вік – від 65 років і далі.

Отже, беручи до уваги практично всі зазначені підходи було виділено середню вікову періодизацію життєвого розвитку людини: період немовляти (від народження до 2 років); раннє дитинство (від 2 до 6 років); середнє дитинство (від 6 до 12 років); підлітковий вік (від 12 до 15 років); юність (від 15 до 19); рання дорослість (від 20 до 40 років); середня дорослість (від 40 до 60 років); пізня дорослість і старість (від 60 і далі).

Загалом етасологічна (вікова) кібер- акмеологія - комплексна наука (загальна інтегральна наука про вік людей), яка біосний (біологічний) вік людини досліджує на основі таких періодів: **дитячий** (до 8 – ми років); **інфантологічний** (8 – 12 рр.), **пубертологічний** (чоловіки - 13 – 17 рр. жінки 12 – 16 рр.); **ювентологічний** (ч. 18 – 21 рр. ж. – 16 – 20 рр.); **матурітологічний** (ч. 25 – 35 рр. / 35 – 45 рр., ж. 20 – 30 / 30 – 40 рр.); **пресенологічний** (похилий вік, вік людини після 60 р); **сенектологічний** (старечний вік, вік після 75 рр.). Періоди досліджуються з урахуванням біосферно-ноосферного і геліобіологічного вчення та антропокосмізму та таких наук як **педологія, ювенологія, педагогіка, андрагогіка, геронтологія, вікова соціологія, психологія тощо**. Етасологія характеризується важливими фізіологічними, біологічними, праксеологічними, епістомофільними віковими особливостями розвитку людини (*немовля, підліток, молодь, доросла (зріла) особа, людина поважного віку, довгожителі*). При цьому процес удосконалення особи проходить наступні етапи: самовизначення, саморозвиток,

самореалізація, самоосвіта, самоорганізація, самоконтроль, самовдосконалення, само корекція, самодіяльність, само креативність тощо.

1.3. Гендерно-санологічний підхід до якості акме- освіти

Найважливішою цінністю для людини є здоров'я. " Коли немає здоров'я, мовчить мудрість, не може розцвісти мистецтво, не грають сили, марні багатство й неспроможний розум" (Геродот). Ще на початку 40-х років ХХ сторіччя поняттю "здоров'я" дали наступне визначення: "Здоровим може вважатися людина, що відрізняється гармонійним розвитком і добре адаптований до навколишнього фізичного й соціального середовища. Здоров'я не означає просто відсутність хвороб: це щось позитивне, це життєрадісне й охоче виконання обов'язків, які життя покладає на людину" (Г. Сигерист).

Нагадаємо, що визначення, прийняте Всесвітньою організацією охорони здоров'я (ВОЗ), говорить: "Здоров'я - це стан повного фізичного, щиросердечного й соціального благополуччя а не тільки відсутність хвороби або фізичних дефектів". На думку В.П.Петленко й Д.Н.Давиденко, що зібрали більшість наявних на сьогоднішній день визначень поняття "здоров'я", можна затверджувати, що здоров'я - це:

- стан організму, у якому відзначається відповідність структури й функції органів і систем органів людського тіла, а також здатність регуляторних систем підтримувати гомеостаз (сталість внутрішнього середовища);

- процес збереження й розвитку психічних, фізичних і біологічних здатностей людини, його оптимальної працездатності, соціальної активності при максимальній тривалості життя;

- здатність організму зберігати відповідному віку стійкість в умовах різких змін кількісних й якісних параметрів триєдиного потоку сенсорної, вербальної й структурної інформації;

- стан організму, що визначає його адаптивні можливості і складову потребово - мотиваційну й інформаційну основу життєдіяльності організму: не тільки відсутність захворювання або функціональних відхилень організму, але

й наявність високого рівня функціонування систем, а також гармонійність розвитку;

- такий стан організму, коли функції всіх систем урівноважені із зовнішнім середовищем і відсутні хворобливі зміни. Існування, що допускає найбільш повноцінна участь у різних видах суспільної й іншої діяльності;

- психофізичний стан людини, що характеризується відсутністю патологічних змін і функціональним резервом, достатнім для повноцінної біосоціальної адаптації й збереження фізичної й психічної працездатності в умовах середовища перебування; нормальний психосоматичний стан людини, здатний реалізувати свій потенціал тілесних і духовних сил й оптимально задовольнити систему матеріальних, духовних і соціальних потреб.

Виділяють кілька компонентів здоров'я. *Соматичне (фізичне) здоров'я* - поточний стан органів, систем органів людського організму й рівень їх структурних і функціональних резервів. Основою соматичного здоров'я є біологічна програма індивідуального розвитку людини. Ця програма розвитку опосередкована базовими потребами, що домінують у нього на різних етапах онтогенезу. *Психічне здоров'я* - стан психічної сфери людини. Основу психічного здоров'я становить стан загального духовного комфорту, що забезпечує адекватну регуляцію покоління. Цей стан обумовлюється потребами як біологічного, так і соціального характеру й можливостями їхнього задоволення. *Сексуальне здоров'я* - комплекс соматичних, емоційних, інтелектуальних і соціальних аспектів сексуального існування людини, що позитивно збагачують особистість, підвищують комунікаційність людини і його здатність до любові. *Репродуктивне здоров'я* - стан організму, який визначає його можливості до виконання репродуктивної функції. *Соціальне здоров'я* - ступінь виразності "соціальних хвороб" (алкоголізм, наркоманія, тютюнопаління). *Професійне здоров'я* - стан організму, що забезпечує ефективне виконання професійної діяльності людини. *Моральне здоров'я* - комплекс характеристик мотиваційної й інформаційної основи життєдіяльності людини. Основу морального компонента здоров'я людини визначає система

цінностей, установок і мотивів волевиявлення індивіда в соціальному середовищі. Цей компонент пов'язаний із загальнолюдськими істинами добра, любові й краси.

Акмеологія Здоров'я базується на принципах таких наук як: санологія; валеологія; геронтологія; ювенологія; онтопсихологія; медична астрологія (зіркова анатомія); астрологічна психологія, астрогенотипологія; медична антропологія; медична кібернетика; фізіологічна кібернетика; нейрокібернетика; педіатрія; спортивна медицина; етнологічна медицина; собріологія; рефлексологія; anti - aging; макробіотика; логотерапія; собріологія; превентологія – нова наука, головна мета якої вивчення здорового способу життя: аналізує системне представлення людини про здоров'я та включає три компоненти: фізичне, психічне, духовне здоров'я; акмеологія. *При цьому враховуються наступні підходи у медицині:* фетальна терапія; біомедична етика; медичний патер націоналізм; медична деонтологія; екологічна музика; кольоротерапія; ароматерапія; само оздоровлення та само створення - формування і удосконалення самого себе. ***При гендерно-санологічному*** підході до дослідженні людини автор комплексно розглядає 10 (десять) систем особи: м'язову, скелетну (кісткову), нервову, ундокрину, серцево-судину, імунну, дихальну, травлення, сечовивідну, репродуктивну.

1.3. Статеве-етасологічний підхід

Сексуальний (гендерний) інтелект - обумовлений гормональним станом організму Жінки і Чоловіка (естрагени, тостестерон). Гормонально - статеві чинники (статеві гормони) суттєво впливають на формування головного мозку людини. Взагалі, всі люди - різні на генетичному рівні (ДНК). Ця різниця існує: за рахунок 3 млн. нуклеотидів, які входять у склад генома людини; за рахунок «генетичного профілю» особи або «генетичної фатальності» розвитку; за рахунок успадкованих хвороб, генних порушень, мутацій. Так жінка більш біологічно стійка особа; стаєр («бігун на далекі дистанції»); здібна до невеликих навантажень, але на довгий час; втрачають менше енергії; жінка у віці 60 років може витримати до 90% тих навантажень, з якими вона могла

упоратися в 20 років; кожні 10 років життя жінка втрачає здібність до навантажень на 2%; з жінок виростає вундеркіндів менше.

Чоловік - біологічно ослаблена особа, у порівняння з жінкою; спринтер (бігун на короткі відстані); здібний до великих навантажень, але на короткий час; втрачає більше енергії (навіть у стані спокою); у віці 60 років може витримати до 60% і менше тих навантажень, з якими він міг упоратися в 20 років; кожні 10 років життя втрачає здібність до навантажень на 10%; вундеркіндів серед чоловіків більше (за рахунок тестостерону). Чоловіки, у яких хромосомний набір складає - УУ - схильні до порушення закону, у них низький інтелект, високий зріст. Відмінності між чоловіком і жінкою на соціальному рівні (гендерологія) полягають у: відмінностях біологічного (генетичного) виду; існуючих соціальних умовах, які створюють більш сприятливі умови для переваги чоловіків, існуючих еволюційних умов.

Жінки (дівчата, юнки): у дівчат гострота слуху (до 8 р) - нижче, чим у хлопців; але дівчата більш чутливі до шуму; у 1 - 2- у класі у дівчат вище кожна чутливість, їх більше дратує тілесний дискомфорт, вони більш сильно реагують на дотики; у дівчат, зазвичай (особливо у дошкільному і молодшому шкільному віці) краще розвинута мова, вони сильніші за хлопців, їх біологічний вік вище, тому дівчата часто утискають (завдають клопоту) хлопцям: фізично, мовно; відповіді дівчат на запитання більш одно типові, а мислення більш одно варіантне, шаблонно-стандартне; дівчата до 10 р. краще запам'ятовують цифри, вирішують логічні задачі (тут вони перевершують юнаків); вони краще у мовних здібностях; але у них швидше завершується розвиток пам'яті; більш контактні.

Чоловіки (Хлопці, Юнаки): починають ходити пізніше дівчат - на 2 - 3 місяці; починають говорити пізніше дівчат на 4 - 6 місяців; при народженні хлопців частіше виникають ускладнення, ніж у дівчат; травм серед дітей 7 - 15 р. у хлопців бувають у 2-а рази більше ніж у дівчат; серед складно виховуваних дітей більше хлопців; серед хлопців більше двійчників, складно виховуваних, тобто вони гірше навчаються у школі; відповіді на запитання у хлопців:

багатоваріантні, не стандартні, динамічні, інноваційні, цікавіші; хлопці більше мовчать, але більше думають, шукають нестандартні рішення і відповіді; хлопці більш збудливі, роздратовані, не спокійні, не терплячі, не стримані, агресивні, не впевнені у собі; батькі, вчителі - гірше розуміють світ юнаків, тому що він прихований, тобто хлопці більш скритні ніж дівчата;

Жінка і Чоловік: у них різна біоелектрична активність мозку; різні електроенцефалограми мозку; дівчата і хлопці не можуть виховуватися однаково; їх природа різна; вони по різному дивляться на однакові речі, слухають, говорять, відчують, бачать, чують, мовчать, переживають; їх природні задатки треба обережно зберігати, розкривати, не нашкодити, не зламати, а головне - розвивати; поведінка чоловіків і жінок у екстремальних ситуаціях різна і дуже не схожа; у екстремальних ситуаціях жінок гине менше ніж чоловіків та їх і народжується менше.

2. НЕЙРОПЕДАГОГІКА

2.1. Нейропедагогіка - наука розвитку і виховання людини

Це нова міждисциплінарна наука розвитку і виховання людини; нові наукові теоретичні, емпіричні і практичні, дані стосовно різних *типів функціональної організації мозку* у юнаків і юнок; нові знання про *функціональний розвиток мозку* дитини і дорослого; нові стратегії експериментального дослідження активного і змістовного *відношення особи до життєдіяльності*; нові наукові програми, методики, технології роботи з людиною; нові *нейропсихологічні методи діагностики та прогнозу* психічного розвитку; нові форми *психологічної корекції* поведінки дитини і дорослого на основі творчої педагогіки для розкриття креативних можливостей людини; нові наукові підходи до *гендерного навчання і виховання* у родині, дошкільних установ, школах, Вузах, установ післядипломної освіти та неперервного навчання і самонавчання; базова наука, що об'єднує такі науки як: нейроанатомія; нейробіологія; нейроморфологія; нейропсихологія; нейрофізіологія; нейрогенетика; психогенетика;

Головна мета *нейропедагогіки* - допомогти вчителям, викладачам оптимально и творчо вирішувати педагогічні задачі, використовуючи знання про індивідуальні особливості мозкової організації вищих психічних функцій. Вона враховує еволюцію людини. У еволюції завжди борються дві протилежні тенденції: консервативна (стійка, стала) - *жіноча*; і прогресивна (нова, динамічна, інноваційна) - *чоловіча*:

1. Перша тенденція налаштована на збереження того, що вже створено, на закріплення тих ознак, характеристик, які «вигідні», успадковані, які направлені на те щоб зробити потомків якомога більш схожими на батьків. При цьому у генетиці зберігається всі найбільш цінні придбання еволюції; йде передача інформації потомкам про минуле.

2. Друга тенденція налаштована на прогрес, подальший пошук і зміни, на різноманітність нащадків з метою їх удосконалення і пристосування нових, часто не сприятливих, умов життєдіяльності. При цьому «легко» втрачається старе і йде передача потомкам інформації про сучасне.

Мета - здобування і засвоєння нового. Орієнтація - на прогрес.

Жінка як «берегиня» передає потомкам інформацію про минуле; чоловік, як «революціонер», пошукувач передає інформацію про сучасне. На ньому «відпрацьовуються» усі «новинки» еволюції; у нього природно більше корисних і шкідливих мутацій (генетичних відхилень); при змінах довкілля (екологічних, соціальних, політичних, ейкуменних) більше страждають чоловіки; їх мозок менш надійний, більш уразливий.

Дослідження біотоків мозку та електропотенціалів різних ділянок мозку дає можливість зробити такі висновки: мозок жінки і чоловіка працюють - не однаково; всі 10 підсистем людини (життєдіяльності чоловіка і жінки) працюють за різними алгоритмами (технологіями); генотип та фенотип (4000 - 4 500 параметрів) - різнохарактерні у чоловіків і жінок; послідовність дозрівання (визрівання, зростання) різних психічних функцій у чоловіків і жінок суттєво різні; органи: моторні, зорові, слухові, асоціативні - працюють за різними програмами; рівень розвитку мислення - різний;

- також різні: типи темпераменту, нервової системи, антропологія, вплив довкілля, ЗМІ, наркотиків, ойкумени тощо. Тобто всі діти (дівчата і хлопці) «розвиваються» по різному та ще із наголосом (урахуванням) природних статевих особливостей; навчати і виховувати кожну дитину треба індивідуально, системно та комплексно, а головне довгостроково і неперервно; навчати і виховувати кожну дитину потрібно з урахуванням природних статевих особливостей.

Дівчата і хлопці - дуже різні. До 7 років у дитини формується його особистий тип мислення: наочно - дійовий, наочно - образний, абстрактно - мовний. Всі діти (хлопчики і дівчата) розвиваються по різному: різна організація психічних процесів; по різному функціонує мозок: різні електропотенціали різних ділянок кори мозку (моторні, зорові, слухові, асоціативні); різні процеси сприйняття і аналізу інформації; визрівання різних психічних функцій мають різні терміни, тип і якість. Вчені роблять висновок: не можна виховувати / навчати *безстатевих істот*, які при цьому «гублять» переваги своєї статі. Дослідження відомих вітчизняних і закордонних вчених дозволяють зробити висновок, що сучасні методики навчання частіше за все налаштовані на дівчат; вони не вчать, як вчити юнаків, хлопців, чоловіків. Стратегія навчання у дитячому садку, школі, вищі розраховані на особливості жіночого організму. Вчені задають питання: а чи може жінка виростити, виховати справжнього Чоловіка? І відповідають - навряд чи! А чому? Тому, що у неї інший тип мозку і інший тип мислення. *Вчені роблять висновок:* дівчина і хлопець - два різних світи; дівчину і хлопця не можливо виховувати / навчати однаково; вони по різному (природно): дивляться на світ; слухають і чують; розмовляють і мовчать; відчують і переживають.

Автор досліджує *Типи Функціональної Асиметрії Мозку (ФАМ)*, що впливають на якість виховання та освіти. Існують декілька базових типів функціональної асиметрії мозку, що базуються на трьох основних показниках людини, які треба враховувати викладачу: «рукість», «окість», «ухість».

1. *Праворукі* з ведучим правим оком і правим вухом (це, як правило, «лівосферники» або «мислителі»).

2. *Праворукі* з ведучим лівим оком і лівим вухом (це, як правило, «правосферники» або «художники», митці).

3. *Праворукі* з ведучим лівим оком і правим вухом (це змішаний тип ФАМ).

4. *Праворукі* з ведучим правим оком і лівим вухом (це змішаний тип ФАМ).

5. *Ліворукі* - це специфічна група; ярко виражені - правосферники зі спеціальним характером функціональної асиметрії; у них частіше трапляються неврози; в нашій країні ліворукі у середньому - це 4-7 людей зі 1000 (у США 13 зі 100) (досліджені мало). Серед ліворуких чоловіків більше ніж жінок; серед них багато обдарованих дітей, з них часто виростають художньо обдаровані дорослі люди. Ліворукі були: Пабло Пікасо, Гай Юлій Цезар, Леонардо да Вінчі, Мікеланджело, Бетховен, Чарлі Чаплін, Ерне Рубік тощо. Ліворукі діти - це діти з гештальним типом розвитку мови, в основі якого «лежить» образ об'єкта через ритм і музику слова, тобто об'єкт який бачать дитина, вона «наспівує» як цілісну структуру, образ, явище. Ліворуки діти зазвичай більш уразливі, емоційні, рухомі, запальні, гарячі, гнівниві, тривожні; гірше звикають до зміни обставин (у дитячому садку, школі); тонше відчують колір і форму предмету; глибше бачать відмінності між предметами, навіть коли право руки їх не бачать (тобто індивідуалізують довкілля. Тому ліворуких дуже багато у школах для художньо обдарованих. Ліворуки орієнтуються на почуття (зорові, тактильні), а не на мову, тому їм треба спиратися на малюнок; їх стихія - індивідуальна робота (не в колективі) та власна ініціатива та інтуїція; вони часто відчують «декстрастреси», тобто правий стрес, коли у світі все налаштовано для зручності праворуких. У ліворуких, у віці 7 - 20 рр. результати у навчанні значно вищі, ніж у праворуких. У ліворуких є унікальні задатки, яких не має у праворуких (не загубить їх). Але дорослі не вміють навчати ліворуких (не має відповідних методик навчання) і тому їх більше у ПТУ та

серед робочих. Група ліворуких вельми неоднорідна. У них, наприклад, центр мови може зустрічатися у правій або лівій сфері, або у обох сферах. Спроби перевчити ліворуких на праворуких може призвести до тяжких наслідків.

6. *Амбідекстри* - це «обоєруки» люди, які однаково добре володіють двома руками; особливості їх психіки можуть бути як і у ліворуких, але вони страждають від декстрастресу. Наприклад, *Іван Петрович Павлов* великий російський фізіолог був - амбідекстором.

7. Вчені вважають, що «чистих» праворуких або ліворуких не існує, а існує континуальна множина типів від чисто праворуких до слабо виражених «правшей», амбідексторів, слабо виражених «лівшей» і до чисто ліворуких. Відомо, що у кожного з «правшей» маєтся так би мовити «скрита ліворукість». Праворука людина може одночасно бути, наприклад, ліво очною / правоочною (ведуче око, вухо, нога); лівоухою / правовухою, ліво ногою / право ногою. Також у кожного з «лівшей» є «скрита праворукість».

Робляться висновки: висока ступінь праворукості прямо пов'язана з підвищеною лівосферністю мозку; низька ступінь праворукості - вказує на підвищену активність правої сфери мозку. У цих випадках можливі різні підгрупи з різними властивостями. Але головним є те, що кожна дитина - індивідуальна і цю індивідуальність треба поважати, бо вона заснована на *законах природи*, законах роботи мозку.

Права півкуля «відповідає» за цілісне, синтетичне, евристичне, паралельне, одночасне, дедуктивне мислення. Вона «обслуговує» лівий бік тіла (сприймає / передає відповідні імпульси, команди); охоплює картину світу цілісно, одночасно,, синтезовано і швидко. Жінки у більшості випадків - правосферники. У дівчат права сфера визріває повільніше. **Ліва** півкуля - за аналітичне, класифікаційне, алгоритмічне, послідовне, індуктивне мислення. Вона «обслуговує» праву половину тіла; працює дискретно, аналізуючи світ повільно. Чоловіки у більшості випадків - лівосферники. У хлопців ліва сфера визріває повільніше ніж у дівчат. Але у нормальному стані людини - мозок

працює комплексно, тобто використовуючи і ліву і праву сферу. **Дослідження показують (А.П. Чупринов) наступне.**

1. «Лівоочні» люди часто бувають боязкими, несміливими, сором'язливими; добре прилаштовуються до діяльності у малих групах та не формальних міжособистісних контактах без строгої підпорядкованості; погано почувають себе у великих колективах при авторитарності вихователя-вчителя; вирізняються високою стійкістю до перешкод і високою працездатністю; у них нахил до «невротичного» стану; мають високий інтелект.

2. Люди, що віддають перевагу правій руці, оку, вуху - зазвичай стійкі до невротичних факторів; у них у середньому нижче інтелект і працездатність.

3. «Лівовухі» люди - часто мають великі труднощі з вивченням іноземних мов у школі (при класичному підході до вивчення мов), але легко засвоюють мову, якщо їх «розмістити» у іноземне мовне середовище; з них робляться добрі керівники, менеджери, логістики.

Вчені всіх людей ще умовно поділяють на дві великі групи: «мислителі» - це ті у кого переважає (більш розвинута) ліва півкуля мозку; це так звані раціоналісти, аналітики, розважливі, помірковані, розсудливі і слабо емоційні; «митці» або «художники» - це ті, у кого переважає права півкуля мозку; це так звані емоційними, інтуїціоністи, які «охоплюють» явища у цілому, без логіки і аналізу. Бувають і «змішані» - «мислителі» + «митці». Існує класифікація типів особистості на основі типів темпераменту людини.

1. За Гіпократом (VI до н.е.) на основі 4-х базових рідини: кров, слизь, жовта та чорна жовч: *меланхолік, флегматик, холерик, сангвінік.*

2. За Є. Кречмером (1888 - 1964 рр.) у 1921 р. (на основі типів конституції організму: пікнічний, лептосомний, атлетичний, диспластичний + психологічна конституція: шизоїдна, циклоїдна): циклотимічний або іраціональний (гіпоманічний, синтоний, флегматичний); шизотимічний або раціональний (гіперерестетичний, власне шизотимічний, астенічний); в'язкий (на основі атлетичної конституції, як особливий вид темпераменту, що характеризується

складністю перемикання і афективним спалахам; найбільше тяготіє до епілептичних захворювань).

3. За І.Павловим (на основі типів нервової системи): сильна, урівноважена рухома нервова система.

4. Інтегрована, комплексна (соціоністична).

Розглянемо, наприклад, четвертий тип людини: *інтегрований* зі своїми основними властивостями. Існує: 8 – шизотимів і 8 циклотимів (це вроджені якості); 8 – екстравертів і 8 – інтравертів; 8 – логічних і 8 – етичних типів; 8 – сенсорних і 8 – інтуїтивних типів. Універсальної методики навчання / виховання не існує. Але є ефективна методика дуального навчання / виховання, це коли виникає імпатія (спорідненість душ) між викладачем та учнем на основі доповнення одного іншим за такими властивостями: логіка, етика, сенсорика, інтуїція. Приклад такої діади: Логіко-Сенсорний Екстраверт ----Етико-Інтуїтивний-Екстраверт.

Педагог – це акмеологічна Особа, яка відмінно володіє методологією передачі знань, технологіями здобуття і передачі знань, інструментарієм здобуття, використання та передачі знань. Він обов'язково повинен враховувати перелічені вище особливості дітей, які досліджуються нейропедагогією. Нейропедагогіка базується на: психології, праксеології, гендерності, етасології, ювенології, андрогогії, валеології, санології, соціології біології, генетиці нейро- науках, медицині тощо. (270 наук про людину)

Акме- педагог враховує *кібернетичну акмеологію здоров'я та навчання*. **Відомо, що у світі існує:** 500 000 ліків; 600 000 хвороб; 140 вузьких спеціалістів – лікарів; безліч **методик виховання та навчання**; 40 000 професій. Акме- виховувати і акме- навчати можна здорову, моральну та за мотивовану людину. Розглянемо компоненту ефективного та якісного навчання людини - Здоров'я. Існує розвинута Лікарняна медицина, Ортодоксальна медицина, Симптоматична медицина, Народна медицина, Невідкладна медицина, Експериментальна медицина, Таблетирована медицина тощо. Широко розповсюджений сьогодні Феномен Гіпердіагностики та

симптоматичної терапії (*Серце – кардіологам, Артерії – ангиологам, Вени – флебологам, Нерви – невропатологам, Сустави – хірургам; тобто, один - лікує нирки, інший - печінку, третій - щетовидку* тощо). Все це часто призводить до інтоксикацій, малярії, атрофії. Фармакологія з'явилася з часів Авіценни (Ібн Сина) та Парацельса, а у ХХ столітті теоретична, практична та експериментальна фармакологія синтезувала і виробила – більше – **500 000** штучно створених ліків. З них велику кількість – **Дженериків**: непатентованих ліків. Світом Здоров'я керує жорстока наука, ім'я якої **Фармакологія**, яка робить з розумної Особи, Людину – *фармако залежну* (токсична дія ліків). Відомо, що загально прийнята медицина ігнорує можливості власне організму Людини і умови для проявлення цих можливостей. Існує навіть така хвороба, як **ятрогенія** – це стійка і психологічна залежність Людини від відповідних ліків. Провести якісне тестування, діагностичне та функціональне обстеження такої складної супер Системи, як людський організм без засобів сучасних інноваційних технологій, методик та засобів – НЕМОЖЛИВО! Чому? Людський організм являє собою складну біологічну систему систем: нервову, серцево-судинну, м'язову, ендокринну, гормональну, імунну, мозкову, кровотворну тощо. За дослідженнями фахівців Української академії акмеологічних наук визначити поточний стан організму Людини можна – дослідивши більше 4 500 параметрів цих систем і на протязі довготривалих аналізів.

2.2 Кіберакмеологічна нейропедагогіка.

Головна мета кібернетично-акмеологічної акме- нейропедагогіки - застосування комп'ютерних інноваційних технологій для автоматизації проблем **нейропедагогіки** з метою виявлення ефективних та оптимальних методик, алгоритмів, програм розвитку, виховання, удосконалення та самовдосконалення акме- людини. Авторська методика якісної освіти та виховання базується на технології під назвою кіберакмеологічна нейропедагогіка, яка дозволяє реалізувати перелічені проблеми на основі розробляємої фахівцями Української Академії Акмеології – **Кібернетично**

Акмеологічної Медико-Біологічної Експертно-Аналітичної Гомеостазної Системи. Система аналізує зовнішні і внутрішні параметри, що характеризують стан Людини і робить наголос на «лікарняних засобах», які первинно закладені у організм кожної людини, так званому «Коді акме-Здоров'я Людини». Система «будує» індивідуальний паспорт Здоров'я, Патології, Аномалії Людини і видає їй рекомендації, технології, методики, програми, алгоритми щодо того, як стати акме-Здоровою, як підтримувати своє акме-Здоров'я, що треба робити, якщо людина хворіє.

І це робиться на основі концепції – що *не існує двох однаково хворих Людей*. У всіх своя система життєзабезпечення, патофізіологія, стан клітин і як наслідок - клінічне лікування – різне, тобто всі люди різні і за віком, і статтю, станом своїх біо- систем, забрудненістю організму, способом життя, менталітетом, характером, темпераментом, енергетикою (таких чинників, що досліджує Комп'ютерна Акме Система – більше 4 500). По суті організм Людини – це її **приватне інтимне «господарство»**. Фахівців Акмеологів та КіберАкмеологів цікавить увесь багатофункціональний організм Людини і її гемо динамічна функція - системно, комплексно та гармонійно. Те ж саме трапляється з **вихованням та навчанням** людини. Тобто необхідно враховувати її 4 500 характеристик (відмінностей, особливостей), які впливають на Генотип та Фенотип особи.

Автором також досліджуються акме- **перцептивні здібності** (perceptual abilities) педагога та навчаємого. Педагогічні здібності реалізуються на перцептивно - рефлексивному і проєктивному рівнях. Педагогічні здібності характеризують розумові та емоційно-вольові якості особистості, які є взаємопов'язаними й утворюють єдине ціле. Вони передбачають високий рівень розвитку загальних (спостережливості, мислення, уяви) та спеціальних здібностей. Талановиті акме- педагоги захоплюються музикою, літературою, театром. Конкретні їх здібності включаються в педагогічну діяльність, підпорядковуються їй за наявності педагогічної спрямованості. За певних умов спеціальні педагогічні здібності можуть допомагати, нейтралізувати

педагогічну діяльність або заважати їй. **Систему педагогічних здібностей утворюють такі:** *дидактичні, академічні, гностичні, конструктивні, перцептивні, мовні, комунікативні, експресивні, організаторські - сугестивні, прогностичні. педагогічна рефлексія, педагогічна спостережливість.*

Ефективна діяльність акме- вчителя на уроці забезпечується його вмінням контролювати рівень знань учнів (отримувати інформацію про їх запити та успіхи у навчанні); усно і письмово викладати школярам навчальний матеріал; раціонально використовувати час, готувати і використовувати навчальні засоби, технічні і комп'ютерні засоби; вести діалог з учнями, здійснювати взаємодію з ними (насичувати спілкування з ними позитивними емоціями і почуттями); використовувати різні методи навчання.

2.3. Акмеологічна педагогічна антропологія

Педагогіка - це мистецтво виховання [12]. Це як терапія у медицині.

Антропологія (від др.-греч. *ἄνθρωπος* — *человек*; *λόγος* — наука) — це наукова дисципліна, що вивчає виникнення людини та її рас, зміни у побудові тіла людини у філогенезі і в залежності від довкілля; має три розділи: *антропогенез* (вчення про походження людини), *морфологію* людини, *етнічну антропологію*. Існує *антропологія* філософська, педагогічна, психологічна, християнська тощо. Термін «антропологія» у науці закріплений за дисципліною, що вивчає природне походження людини та її рас, мінливість будови тіла людини у часі і територіально. Це антропологія у вузькому, спеціальному розумінні слова. У XIX ст. Л. Фейєрбах ввів у філософію антропологічний принцип: категорія людини була обґрунтована ним як головна категорія нової філософії. Антропологія в розумінні Л. Фейєрбаха є універсальна наука про людину, яка включає комплекс людинознавчих знань. З антропологічного принципу беруть початок філософські концепції, автори яких вважають поняття «людина» в якості основної світоглядної категорії та на її основі розробляють систематичні уявлення про природу і суспільство. Найбільш повно і докладно антропологічний принцип був реалізований М. Шелер в розробленій ним *філософській антропології*. *Філософська*

антропологія - вчення про сутність людини, її походження і сенс життя, про закономірність буття; вчення орієнтовано на синтез конкретно-наукових знань про людину і на побудову його цілісного образу у людині знанні. *Філософська антропологія* розуміє людину у її тотальності (цілістності) і самоцінності, як творчу у вільну особистість; це головна наука про само сутність людини, її метафізичну природу, законах її розвитку: біологічних, психічних, духовних, соціальних. Філософи-антропологи ставлять завдання вироблення принципів, керуючись якими можна було б захистити гідність і свободу людини. Вчення філософської антропології про людину має фундаментальне значення для ***сфери освіти та педагогічної діяльності***. Цілісний філософський образ людини, можна розглядати як ідеал *освітньої системи*. Філософсько-антропологічне вчення може виступити як світоглядна основа педагогічної освіти. Таким чином, *педагогічна антропологія* - це комплекс наук про людину: анатомія, фізіологія, патологія, психологія, логіка, географія, статистика, політекономія, історія, релігія, цивілізація, література, мистецтво, виховання [12]. *Індивідуальна антропологія* - це сукупність антрополого-педагогічних наук про людину, що вивчають фізичні, фізіологічні, душевні та духовні особливості людини. *Соціальна антропологія* - це сукупність антрополого-педагогічних наук, що вивчають людське суспільство з педагогічною метою. *Культурна антропологія* - досліджує зв'язки людини і культури: структуру культури, інститути культури; звичаї, побут, мови, соціалізацію людини у різних культурах. *Структурна антропологія* - дисципліна, що використовує прийоми структурної лінгвістики до аналізу культури і соціального устрою. *Біологічна антропологія* - досліджує людину у її зв'язках і взаємодією з природним світом. *Психологічна антропологія*. Поняття «педагогічна антропологія» у науковий обіг ввів К. Д. Ушинський. Він називав педагогіку мистецтвом, а не наукою виховання. Антропологічні ідеї активно розробляються в зарубіжній педагогіці. У 1928 році вийшла праця Г. Нуля «Педагогічна людинознавство», де обґрунтовувалася думка про створення *педагогічної антропології*, яка повинна являти собою синтез різних підходів до

людини і служити в якості теорії педагогічної діяльності. Виховання (освіта) розумілося Г. Нолем як спочатку властивий людському буттю атрибут і виводилася із специфіки людського існування, з природи самовиховання. Він вважав людину пластичною істотою, здатною до саморозвитку, до здійснення пошуку свого покликання в процесі виховання. Різноманіття людинознавчих наук повинен створити цілісний педагогічний образ людини. *Таким чином, психологічна антропологія* - це наука, що вивчає проблему сутності людини та шляхи, засоби і сферу її становлення, наприклад, в **освіті, вихованні**, а також у економіці, політиці, юриспруденції, медицині, мистецтві тощо. Відомо, що **освіта** реалізується комплексом дисциплін: філософія, культурологія, соціологія, етнографія, історія, психологія, фізіологія, філософія освіти, соціологія освіти, історія освіти тощо, які інтегровано розглядаються у антропології. Та і сама психологія - це інтегративна наука: *праксеологія*. Вона поділяється на інженерну, соціальну, біологічну, генетичну, нейропсихологію тощо. Відомо, що психологічна культура акме- педагогів - різна. *Талановитий акме- педагог характеризується своєю психологічною компетенцією та само спостережливістю (інтроспекцією) та редуцією - вмінням спрощувати складне до більш простого і зрозумілого, без схоластики. Професійний педагог - це антропотехнік, тобто людина, що володіє засобами «інструментарієм» управління процесом становлення людини в освіті.* Педагог працює з людиною у **інкарнаціях: індивід, суб'єкт, особистість**, індивідуальність, універсум. Таким чином, можна сказати, що *педагогічна антропологія* - це індивідуальна антропологія + соціальна антропологія [12]. Існує також термін - інтегративна антропологія, а також регіональна антропологія - це розуміння антропології у сферах історичного, економічного, біологічного, психологічного, соціального та ейкуменного. *Педагогічна антропологія* - як комплекс наук про людину базується і реалізується на *інноваційній технології* освіти. *Технології в освіті* - це рефлексія і усвідомлення загальних принципів і способів роботи педагога у всіх процесах освіти. *Методика* в освіті - це опис конкретних прийомів, способів, технік педагогічної діяльності у окремих загальноосвітніх процесах

або - є «збірником правил виховної діяльності». Методика базується на *дослідницькому методі*, той на методологічному принципі, а принцип - на науковому підході. *Дослідницький метод* - це форма організації визначеного способу пізнання; психологічний метод дослідження ґрунтується на редукціонізмі (спрощенні), атомізмі (першооснові), деякій схоластичності; а *метод* - це шлях наукового дослідження або спосіб пізнання будь-якої реальності.

3. ІНВАЙРОМЕНТАЛЬНА ПЕДАГОГІЧНА АКМЕОЛОГІЯ ОСВІТИ

3.1. Інвайроментальна психологія і педагогіка.

У західній соціології вживається термін «інвайроментальна (англ. environment — оточення, середовище) соціологія», який позначає екологію як соціальну філософію і засіб життя. Вона є однією з наукових дисциплін, що застосовують *соціально-екологічний підхід*, та, на відміну від них, обмежується локальним суспільством і відповідним середовищем.

Виникнувши на початку ХХ ст. у США, ця концепція набувала нового осмислення під час екологічної кризи у 70-ті роки, її джерелами стали соціал-реформістські орієнтації: консерваціонізм, біоцентризм та екологізм. Основними принципами консерваціонізму є забезпечення економічного зростання, запобігання нераціональних витрат у природокористуванні та егалітарний (зрівняльний) розподіл природних ресурсів. На противагу йому біоцентризм виступає за збереження дикої природи, яка має непересічну цінність незалежно від її використання. Наукова модель взаємодії суспільства з природним середовищем екологізму ґрунтується на об'єктивних природних і наукових закономірностях. Людство, відповідно, зобов'язане забезпечувати оптимальність функціонування системи, запобігання порушенню екологічних процесів.

У соціології інвайроменталізм був сприйнятий та відтворений у класичній соціально-екологічній концепції чиказької школи 20-х років, формування якої передбачало тісний зв'язок дослідницьких завдань з конкретними проблемами міста, що зумовило теоретичну орієнтацію на еволюціонізм та натуралізм у

дослідженні соціальних змін. Суспільство він розглядав з точки зору існування двох аспектів його діяльності: симбіотичної, атрибутом якої є конкуренція, і культурної з комунікацією і консенсусом. Конкуренція у тваринному та рослинному світі є необмеженою. У суспільстві вона обмежується згодою, взаєморозумінням і правом, притаманним «культурному суспільству». Саме конкуренція уподібнює суспільство до організму, формуючи його структуру, регулюючи послідовність дій, відновлюючи рівновагу. З відмовою сучасних соціологів від ідей соціал-дарвінізму, аналогій між біологічною та соціальною еволюцією, класичну концепцію замінила концепція поліваріантної еволюції

Інвайроментальна соціологія обстоює входження людини як одного з біологічних видів до глобальної екосистеми; зумовленість людської діяльності не тільки соціокультурними чинниками, а й складними природними зв'язками; залежність людини від біофізичного середовища, що накладає потенційні фізичні та біологічні обмеження на людську діяльність; нездатність людини спростувати екологічні закони. Автори цих положень — американські вчені В. Кеттон і Р. Данлеп — висунули їх на протигагу існуючій понад 400 років «парадигмі людської винятковості», в основі якої — чотири сентенції: людські істоти є унікальними соціо природними утвореннями, тому що вони мають культуру; культура змінюється значно швидше, ніж біологічні особливості людини, тому саме їй належить основна роль у соціальному розвитку індивідів та спільнот; поведінка людини зумовлена передусім соціальними, а не природними чинниками; суспільний прогрес безмежний, що уможлиблює вирішення в майбутньому всіх соціальних проблем.

3.2. Екологічна акмеологія (екоакмеологія)

Становлення екологічної акмеології (екоакмеології) як наукового та прикладного напрямку, що виник на стику різних областей психологічного, акмеологічного, екологічного та інших видів знання, обумовлено в сучасних умовах низкою проблем (екологічних, соціальних, методологічних). На тлі загострення взаємин людини і природи, вченими, психологами та педагогами сьогодні активно ведеться пошук методологічних підстав модернізації

екологічної освіти, у зв'язку з чим помітно активізувалися дослідження в області різних її технологій, зокрема особистісно-розвиваючих. І в даному випадку неocenенну роль у розробці такого роду технологій грає *екологічна акмеологія*. Крім того, проблеми освітнього характеру обумовлені сьогодні акмеологічними проблемами професійної підготовки фахівців у екологічній та природоохоронній сферах, а також необхідністю вивчення екологічної свідомості, культури, самого способу мислення фахівців, що оцінюють і приймають рішення які стосуються екологічних проблем.

В якості окремої групи соціальних проблем, які обумовлюють необхідність активної розробки екологічної акмеології як наукового напрямку, необхідно виділити проблеми, пов'язані з вивченням особливостей впливу, що чиниться різними видами соціального середовища – політичного, освітнього, професійного, акмеологічного – на життя і розвиток людини, насамперед, особистісно - професійне. На даному етапі під екологічною акмеологією розуміється науковий і прикладний напрямок акмеології, що розвивається на стику екології, екології людини, різних сфер психології та акмеології, педагогіки, філософії, інших наукових дисциплін. Екологічна акмеологія розглядається як спеціальна галузь акмеологічних досліджень, що займається вивченням екологічних аспектів акмеологічного процесу (процесу особистісно - професійного розвитку людини). Екологічна акмеологія може бути представлена наступними *напрямами досліджень*: акмеологічні аспекти формування та розвитку екологічної культури людини; екологічні аспекти і технології створення професійних середовищ; акмеологічні аспекти професійної підготовки фахівців у екологічній та природоохоронній сферах; культура та технології прийняття управлінських рішень з урахуванням екологічного аспекту.

В різних напрямках еколого-акмеологічних досліджень можуть бути використані різні принципи опису навколишнього середовища: *екологічний* (довкілля, наприклад професійне, розглядається як середовище проживання, що надає можливості або перешкоджає задоволенню життєвих потреб людини);

предметно-змістовний (опис середовищ, властивості яких спочатку задані, зокрема професійного, а також освітнього, інформаційного, акмеологічного); *діяльнісний* (навколишнє середовище розглядається як простір можливостей для оволодіння різними видами діяльності та їх реалізаціями: навчальної, професійної тощо); *функціональний* (навколишнє середовище розглядається виходячи з функціональної ролі, яку відіграє в системі «Людина - Навколишнє середовище»).

3.3. Сталий розвиток у вихованні і освіті

В 1992 році на міжнародній конференції ООН по навколишньому середовищу та розвитку в Ріо-де-Жанейро було призвано всі країни світу перейти на шлях стійкого розвитку. Передумовою цього стало зіткнення людини із загостренням протиріч між постійно зростаючими потребами населення і деградацією навколишнього природного середовища (НПС). Соціально-економічний розвиток більшості країн світу довгі роки мав характер прискореного руху до глобальної екологічної катастрофи, ставлячи при цьому під загрозу не лише задоволення життєво важливих потреб та інтересів майбутніх поколінь людей, але й саму можливість їх існування, майбутнього людської цивілізації. Вирішити це протиріччя можна лише шляхом відновлення і збереження довкілля, що, не порушуючи природної рівноваги, гарантує людям можливість виживання і подальшого динамічного соціально-економічного розвитку.

На сьогоднішній день *екоосвіта* відіграє визначну роль в захисті НПС. Від рівня, ємності, глибини цієї освіти залежить вирішення проблем сталого розвитку, майбутнє нашого народу. До недавнього часу в Україні *екоосвіта*, а саме охорона навколишнього середовища, реалізовувалась лише в деяких вузах. Зараз створена концепція екологічної освіти в Україні. Загальна ціль – формування у людини екокультури, природоохоронної соціологічно-психологічної і світоглядної установки, налаштування її до активної участі в екологічному відродженні нашої держави, в діях, сприяючих органічному включенню країни в перехід до формування ноосферного світогляду населення.

Екокультура залежить від освіти, виховання і просвітництва. Величезна роль при цьому надається саме екологічній освіті, що є основою національної безпеки країни, тому що направлена на забезпечення довгострокових інтересів суспільства. Підготовка громадян з високим рівнем екологічних знань, екологічної свідомості і культури, як складової системи національного і громадського виховання всіх верств населення України на основі нових критеріїв оцінки взаємовідносин людського суспільства і природи через гармонійне співіснування з нею повинна стати одним із головних важелів у вирішенні надзвичайно гострих екологічних і соціально-економічних проблем нашої держави. Головним для будь-якого вузу повинно стати підготовка не тільки вузького спеціаліста в конкретній галузі, а й порядної, грамотної, високоінтелектуальної акме- людини, яка б добре розумілася і в природних процесах. Екологізація освіти є однією із суттєвих вимог, що приводяться до моделі сучасної та майбутньої акме- освіти. Модель майбутньої системи освіти повинна інтегрувати такі тенденції, як *демократизація, інтелектуалізація, інформатизація, фундаментальність, гуманізація* тощо.

Висновки.

Автором розглянута проблема інноваційного розвитку акме- освіти і виховання на основі досягнень сучасних наук про людину: біології, психології, генетики, гендерології, санології, етасології, нейропедагогіки, акмеологічної нейропедагогіки, антропології, педагогічної антропології, енвайронментальної психології і педагогіки, екологічної акмеології, сталого розвитку у вихованні і освіті. Велика увага у дослідженні приділяється моральним принципам освіти та виховання, визначенню поняття совісті і її впливу на якість освіти і виховання. Розглянуто *статево-етасологічний* підхід; *нейропедагогічні технології. Особлива увага приділена новій кібернетичній акмеологічній нейропедагогіці; педагогічній антропології, екологічній акмеології: біогеоценології (екосистелогія), біогеоценозу, екології людини, біономіці; сталому розвитку у вихованні і освіті. Розроблена Кібернетично Акмеологічна Медико-Біологічна Експертно-Аналітична Гомеостазна Система та*

кібернетична акмеологічна математично-праксеологічна інтелектно-експертна ергатино-ергономічна аналітична інформаційна система, які використовують інноваційну акмеологічну гено- філо- типову комп'ютерну технологію для дослідження проблеми моральних принципів освіти і виховання на основі вимірювальної теорії етики. При цьому використовуються засоби Інтернет, Інтернетика, дистанційної освіти, вебіари, а також mediated leaning, creative leaning та Leaning circles. Це дозволяє виховати креативного Акме-Педагога, який якісно навчає: інноваційним методам, що дозволяють самостійно знаходити правильну відповідь при вирішенні проблем з неповною чи «розмитою» інформацією; бажанню, задоволенню від пошуку потрібних знань; прагненню до знаходження потрібних знань (епістемофілії); вмінню практично моделювати алгоритми вивчення будь-якої наук та технологіям досягнення мети, прийняття рішень, вибору професії, гармонійного довілля, досягнення бажаного результату.

Література

1. Ананьев Б.Г. «О проблемах современного человекознания» - СПб. - 2001.
2. Андрущенко В. Духовна сутність освіти // Вища школа України. -2007. - 31 (24). - С. 5-10.
3. Антонов В.М. Инновационные подходы к развитию техники и технологий: монография / Авт. Кол. Антонов В.М., Львович И.Я., Чопоров О.Н. и др (Антонов В.М. ІННОВАЦІЙНІ КІБЕР- АКМЕ- ПІДХОДИ ДО РОЗВИТКУ ТЕХНІКИ І КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ. С. 118 - 140) : колективна монографія. - Одеса: Куприенко СВ Одеса - лютий 2015. -172 с.
4. Антонов В.М. Кібернетична акмеологія у запитаннях і відповідях: Монографія. - Київ. - 2015 - 236 с.
5. Антонов В.М. Высокоэффективные технологии как неотъемлемая часть развития современного общества: монография / Авт. Кол. Антонов В.М., Львович И.Я., Чопоров О.Н. и др (Антонов В.М. ІННОВАЦІЙНІ

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНІ ТЕХНОЛОГІЇ ДЛЯ ВИСОКОЕФЕКТИВНОГО РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА) : колективна монографія. - Одеса: Куприенко СВ Одеса - лютий 2015. - 220 с.

6. Антонов В.М. Гармонійна акме- особистість. Монографія - Київ . - 2015 - 384 с.

7. Антонов В.М. Прикладна та професійна акмеологія. Монографія - Київ. - 2015. - 351 с.

8. Бех І.Д. Виховання особистості: у 2 кн. / Кн. 1: Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади: навч.-метод. видання. - К.: Либідь, 2003. - 280 с.

9. Гусейнов А.А., Апресян Р.Г. Етика: Підручник. - М.: Гардаріки, 2003.

10. Кострюков С. Історична генеза поняття „цінність" у філософії // Вища освіта України. - 2002. - № 4. - С. 24-38.

11. Еремеева В.Д., Хризман Т.П. - «Мальчики и девочки - два разных мира. Нейропсихологи - учителям, воспитателям, родителям, школьним психологам - М.: ЛИНКА-ПРЕСС- 1988 - 184 с.

12. Ушинський К..Д. 1824 - 1870 - Человек как предмет воспитания. Опыт педагогической антропологии // педагогич. Сочинения в 6 тт. М.: 1990.- т. 5, с. 8.].

Содержание

Параграф 1. Гендерно-Етасологічна концепція освіти

- 1.1. Моральні принципи освіти та виховання.
- 1.2. Гендерно-етасологічні акме- принципи освіти та виховання
- 1.3. Гендерно-санологічний підхід до якості акме- освіти
- 1.4. Статево-етасологічний підхід

Параграф 2. Нейропедагогіка

- 2.1. Нейропедагогіка - наука розвитку і виховання людини
- 2.2. Кіберакмеологічна нейропедагогіка
- 2.3. Акмеологічна педагогічна антропологія

Параграф 3. Енвайронментальна педагогічна акмеологія освіти

- 3.1.** Енвайронментальна психологія і педагогіка;
- 3.2.** Екологічна акмеологія (екоакмеологія)
- 3.3.** Сталий розвиток у вихованні і освіті